

מפגש תשיעי הטעיות

ר ק א

לפעמים אנו נתקלים במצבים שבהם מנסים לשכנע אותנו בטיעונים שונים, למשל בעת ויכוח או בפרסומות, ולעתים אמצעי השכנוע האלה טומנים בחובם הטעיות. הטעיה היא טיעון לא הגיוני המוצג כטיעון הגיוני - על-מנת להטעות את המאזין או הקורא במטרה לשכנע אותו לקבל טענה מסוימת. כאמור, הסבר הנראה לכאורה הגיוני לגמרי, עלול להכיל הטעיות. רק בעזרת בחינה ביקורתית של הטיעון נוכל לזהות את ההטעיה. נביא דוגמאות⁸⁵:

טיעון המתמקד בדובר ולא בנושא הנידון: העברת השיחה לפסים אישיים. לדוגמא: "מי שחושב שאכילת בשר מזיקה לבריאות הוא טיפש"; "אתה בעד? אתה האחרון שיש לו זכות לדבר". **פנייה לסמכות:** הסבר המתבסס על מומחיות של אדם בנושא מסוים להצדקת דעתו בנושא אחר, שאינו בתחום התמחותו. לדוגמא:

"כל שחקני נבחרת ישראל בטניס הם לקוחות הבנק שלנו".

הסתמכות על דעת הרוב: הצדקת טענה בכך שהיא דעת רבים. לדוגמא:

"כל הילדים חושבים שצריך לצאת להפסקה" או "מיליון קונים אינם טועים".

טיעונים אלה מוצגים כטיעונים הגיוניים, אולם ישנן גם הטעיות מסוגים אחרים. דוגמא להטעיה כזו היא שימוש בכוח. במקרה כזה הדובר אפילו אינו מתיימר להישמע הגיוני, אלא מנסה לכפות את דעתו או רצונו על השומע.

שימוש בכוח: ניסיון לשכנע על ידי הרמת קול, איום, שוחד, סתימת פיו של היריב וכדומה. לדוגמא:

"עליך להכין את שיעורי הבית, כדי שארשה לך ללכת עם חברים לסרט בערב".

בתחילת המפגש נשתמש בארבעת סוגי הטעיות אלו כדי לעורר את מודעות הילדים לנושא. בהמשך, נאפשר לילדים לחשוף או להמציא סוגים נוספים של הטעיות.

א ש ר ו ת

הילדים יהיו מודעים לאפשרות הימצאותן של הטעיות בטיעונים בחיי היומיום וילמדו לזהות הטעיות כאלה.

פ צ י ל ו ת

פ צ י ל ו ת ו א נ י צ ו ד ק א ו ש א נ י צ ו ד ק ?
(פצילות אישית)

נותנים לילדים רשימה של טענות ואמירות (ראו נספח בעמ' 89). הילדים מתבקשים לענות על השאלות המתייחסות אליהן ולנמק את תשובותיהם.

ריבוי תשובות

⁸⁵ ילדים עשויים לתת גם תשובות בלתי צפויות. למשל, ילד עשוי לטעון שהוא ייבחר דווקא במאמיה השניה, כי הוא מעדיף לוותר על בורקס טרי, כדי לפגוש את כוכבי בית"ר. כדאי לקבל כל תשובה, בתנאי שהיא מנומקת באופן הגיוני.

מתן שם

פצילות 2 לכל שטות יש שם (פצילות ברביציות וסיום פצילות במליאה)

- א. הילדים מתארגנים בקבוצות של ארבעה.
- ב. כל ילד מציג בפני חבריו לרביעייה את תשובותיו לדף הטענות והטענות מהפעילות הקודמת.
- ג. מסבירים לילדים שהטענות שהוצגו בפניהם מכילות הטעיות. מבקשים מהם, בהתבסס על הפעילות הקודמת, לחשוף את סוג ההטעיה שבכל אמירה ולתת לה שם (ראו לדוגמא את הדף של תמר, בעמ' 88).
- ד. נציג מכל רביעייה קורא בפני המליאה את סוגי ההטעיות שהגדירה קבוצתו בפעילות הקודמת. המדריך רושם את השמות של סוגי ההטעיה על לוח.

פצילות 3 מטעים בכוונה (פצילות אישית)

- א. הילדים מתבקשים לשכנע את אבא שיאכל מעוגת השוקולד שהכינו במו ידיהם. הנימוקים שבהם ישתמשו לשם כך צריכים להכיל הטעיות.
- ב. הילדים כותבים את נימוקיהם על דף, ולכל נימוק מוסיפים שם (ראו נספח בעמ' 90).

פצילות 4 מסע פרסום (פצילות ברביציות)

- א. מציגים בפני הילדים פרסומות מעיתונים או תשדירי פרסומת מהטלוויזיה. המדריך חושף יחד עם הילדים הטעיות שונות החבויות בפרסומות. מובן שישנן הטעיות מסוגים שונים, לאו דווקא אלו שהוצגו בפתח המפגש.
- ב. הילדים מתארגנים בקבוצות של ארבעה.
- ג. מציגים לילדים רשימה של מוצרים. כל רביעייה מתבקשת להכין שתי פרסומות למוצר אחד מהרשימה. בפרסומת אחת, כל הטיעונים יכילו הטעיות. בפרסומת השנייה, כל הנימוקים יהיו ענייניים, הגיוניים ומבוססים. אפשר להציג את הפרסומות בכתב על כרזה או בעל פה, ב"תשדיר פרסומת".

רשימת מוצרים:

- 1 גלידה דיאטטית.
- 2 שעון זול במיוחד מתוצרת ירדן.
- 3 משחק מחשב ללימוד אנגלית.
- 4 פלאפון זעיר הנראה כמו מצית.
- 5 גיטרה חשמלית הפועלת על אנרגיה סולארית.

- ד. כל רביעייה מציגה בפני המליאה את שתי הפרסומות שהכינה, והילדים בוחרים האם היה בהן שימוש בהטעיות.

חשיבה על חשיבה

פצילות 5 מי מפחד מהטעיות?
(דיון מסכם במליאה)

לסיכום, המדריך מנחה דיון בשאלות האלה:

1. מדוע כדאי לעסוק בזיהוי הטעיות?
2. האם השתנה יחסכם לפרסומות בעקבות מפגש זה? אם כן, במה?
3. באילו מקרים נוספים בחיי היומיום אנו עלולים להתקל בהטעיות?

אני ומהפגש

כל ילד מסכם את חוויית המפגש בדף משוב אישי.

אני והמפגש שנרשמו בעקבות מפגשים בנושא הטעיות:

ציטוטים מדפי אני והמפגש שנרשמו בעקבות מפגשים בנושא הטעיות:

רם:

"איך אפשר להבדיל בבהירות בין הטעיה לאמת?"

ענת:

"אוי! איך לא חשבתי על זה?"

חירב:

"איך שעובדים עלינו בעיניים."

דוגמאות לעבודות ילדים

הדף של תמר (פעילות 1 ו-2)

זנה על השאלות הבאות:

1 במהלך הטיוט השנתי שכח אייל את כובעו באוטובוס.

אייל: "אני מוכרח למצוא את הכובע, כי השמש מדיקה לבריאות."

ערן: "אבל דני סנדרסון הוא חבר שלי, והוא אמר לי שהכובע בכלל לא חשוב, העיקר המגפיי"

מה דעתכם על טיעונו של אייל? מה דעתכם על טיעונו של ערן?

אייל: כי זה באמת לא בריאות
ערן: כי זה לא חשוב, העיקר המגפיי

2 מיכל: "לדעתי, בריא לאכול פירות וירקות, כי יש בהם הרבה ויטמינים."

צינת: "טיפשה, את לא מבינה כלום במזון."

האם לדעתכם שכנעה תשובתה של עינת את מיכל? מדוע?

אייל: כי כאלו שצנת יובע

ערן: כי זה לא חשוב, העיקר המגפיי

3 שני מוכרי בורקס עומדים ליד דוכנם וקוראים בקול רם:

מוכר א': "הבורקס שלי טרי, הוא נאפה היום."

מוכר ב': "כדורגלנים של בית"ר ירושלים תמיד אוכלים במאפייה שלי."

אצל מי מהמוכרים תעדיף לקנות בורקס? מדוע?

מוכר א': כי זה טרי ונאפה היום

מוכר ב': כי זה טרי ונאפה היום

4 "כל אחד יודע שכדאי לגדל כלב."

האם המשפט הזה משכנע? הציעו משפט משכנע יותר ממנו.

כלב זה חבר נאמן, הוא לא בורקס

ערן: כי זה לא חשוב, העיקר המגפיי

5 "אם לא תיתן לי כשוק בכוח שוק, תחטוף מכוון"

אילו עמד לצדך אחיך החייל, האם היית נותן את כדורך לילד שפנה אליך כך? מדוע?

אייל: כי זה לא חשוב, העיקר המגפיי

ערן: כי זה לא חשוב, העיקר המגפיי

אייל: כי זה לא חשוב, העיקר המגפיי

ערן: כי זה לא חשוב, העיקר המגפיי

אייל: כי זה לא חשוב, העיקר המגפיי

נסנה נעילות 1 אני צודק או שאני צודק?

ענה על השאלות הבאות:

1 במהלך הטיול השנתי שכח אייל את כובעו באוטובוס.

אייל: "אני מוכרח למצוא את הכובע, כי השמש מדיקה לבריאות."
ערן: "אבל דני סנדרסון הוא חבר שלי, והוא אמר לי שהכובע בכלל לא חשוב, העיקר המגפיים."
מה דעתכם על טיעונו של אייל? מה דעתכם על טיעונו של ערן?

2 מיכל: "לדצתי, בריא לאכול פירות וירקות, כי יש בהם הרבה ויטמינים."

צינת: "טיפשה, את לא מבינה כלום במדון."
האם לדעתכם שכנעה תשובתה של עינת את מיכל? מדוע?

3 שני מוכרי בורקס עומדים ליד דוכנם וקוראים בקול רם:

מוכר א': "הבורקס שלי טרי, הוא נאפה היום."
מוכר ב': "כדורגלנים של בית"ר ירושלים תמיד אוכלים במאפייה שלי."
אצל מי מהמוכרים תעדיף לקנות בורקס? מדוע?

4 "כל אחד יודע שכדאי לגדל כלב."

האם המשפט הזה משכנע? הציעו משפט משכנע יותר ממנו.

5 "אם לא תיתן לי לשחק בכדור שלך, תחטוף מכות!"

אילו עמד לצדך אחיך החייל, האם היית נותן את כדורך לילד שפנה אליך כך? מדוע?

נסנה נעילות 3 אטעים בנוונה

- א. ברצונכם לשכנע את אבא שעוגת השוקולד שהכנתם טעימה מאוד, למרות שהיא קצת שרופה, ושטוחה ומתפוררת.
- ב. כתבו חמישה נימוקים לפחות, המכילים הטעיות מסוגים שונים. נסו להמציא הטעיות שעדיין לא הוצגו במפגש.
- ג. התאימו לכל נימוק שם של הטעיה.

שם ההטעיה:	נימוק הכולל הטעיה:	
		1
		2
		3
		4
		5
		6
		7
		8
		9